

א"ר הושעיה כל מקום שנאמר מורשה לשון דיהא התיבון והכתיב מורשה קהלת יעקב אמר לית דיהא סוגין מיניה. מן דו לעי היא משכח כולה:

פני משה

א"ר הושעיה. האי לישנא דמורשה הוה מספקא ליה דכל מקום שנאמר מורשה לשון דיהא הוא לשון כהה וספק ואף כאלו יש לפרש על הספק דמורשה משמע נמי שמורישין לזניהם והס איום יורשין צעמון שלא זאו לארץ. והיינו דמספקא ליה למשה ופשיט ליה הקדוש ברוך הוא דאף לשון ירושה משמע ומוחזקת היא:

התיבון. על הכלל דלמור ר' הושעיה והכתיב מורשה קהלת יעקב ומה שייך לשון דיהא על התורה ומשני אין לית דיהא וספק יותר ממנה בתחלה כשזא להתעסק וללמוד בתורה כמה וכמה ספיקות יבאו לו ואין מצין על צוריה:

מן דהוא לעי. ואחר שהוא יגע הרבה זה הוא מולא את כולה עם טעמה ויימוקה:

ב. דברים | פרק ל"ד

(יב) וְלָכֵן הִיָּד הַחֲזָקָה וְלָכֵן הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל:

רש"י

לעני כל ישראל - שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר (לעיל ט, יז) ואשכנש לעיניהם, והשכינה דעת הקדוש ברוך הוא לעשות, שנאמר (שמות לז, א) אשר שברת, יישר כחך ששברת:

ג. דברים רבה | וזאת הברכה, פרשה י"א

וזאת הברכה זש"ה (משלי לא) רבות בנוות עשו חיל ואת עלית על כולנה מהו ואת עלית על כולנה מדבר במשה על שנתעלה יותר מן הכל כיצד אדה"ר אומר למשה אני גדול ממך שנבראתי בצלמו של הקדוש ברוך הוא מנין שנא' (בראשית א) ויברא אלהים את האדם בצלמו א"ל משה אני נתעליתי יותר ממך אתה כבוד שניתן לך ניטל ממך שנאמר (תהלים מט) ואדם ביקר בל ילין אבל אני זיו הפנים שנתן לי הקדוש ברוך הוא עמי הוא מנין שנאמר (דברים לד) לא כהתה עינו ולא נס לחה

ד. שמות רבה | כי תשא, פרשה מ"ז

ומהיכן נטל משה קרני ההוד, רבנן אמרי מן המערה שנא' והיה בעבור כבודי, ר' ברכיה הכהן בשם רבי שמזאל אמר הלוחות היו ארכן ו' טפחים ורחבן ו' והיה משה אוזח בטפחיים והשכינה בטפחיים וטפחיים באמצע ומשם נטל משה קרני ההוד, ר' יהודה בר נחמן בשם רשב"ל אומר עד שהיה כותב בקולמוס נשתייר קימעא והעבירו על ראשו וממנו נעשו לו קרני ההוד שנא' ומשה לא ידע כי קרן עור פניו.

שבירת הלוחות ועמלה של תורה

ח. דברים | פרק ט'

(כט) וַיְהִי בַּדֶּבֶר מִשֶׁה מָהַר סִינֵי וַשְּׁנֵי לַחַת הַעֲדַת בְּיַד מֹשֶׁה בְּרַדְתּוֹ מִן הַהָר וּמִשֶׁה לֹא יָדַע פִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בַּדְּבָרוֹ אֹתוֹ:

ה. שמות | פרק ל"ד

נסתכל משה בלוחות וראה הכתב שבהן שפורח וכבדו על ידי משה ונפלו מידי ונשתברו. אחרים אמרו לא שבר עד שנאמר לו מפי הגבורה אשר שברת אמר לו יפה כחך ששברת

ו. ילקוט שמעוני | כי תשא, שצג

וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר: (א) וַיִּדְבֶּר אֱלֹקִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֵּר:

ט. שמות | פרק כ'

רק הלימוד שאינו בא בדרכים קלים ונוחים לקלוט, כי המעשים הטובים ויראת ה' הטהורה. ובזאת יהיה מועיל

י. שמות | פרק ל"ד

(א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה פֶּסֶל לָךְ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁינִים וְכִתְבֵתִי עַל הַלַּחַת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלַּחַת הַרְּאשֵׁינִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ:

יא. עירובין נד.

ואמר רבי (אליעזר) [אלעזר] מאי דכתיב הרות על הלחת - אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל

יב. ילקוט שמעוני | קהלת

אף חכמתי עמדה לי, אמר רבי חנינא בר פפא תורה שלמדתי באף נתקיימה לי

יג. ילקוט שמעוני | יהושע, רמז ל"ז

באותה שעה נגזרה גזרה על ישראל שילמדו תורה מתוך הצער ומתוך השעבוד ומתוך הטלטול ומתוך הטרור ומתוך הדוחק ומתוך שאין להם מזונות, ומתוך אותו הצער שהם מצטערים עתיד הקדוש ברוך הוא לשלם להם שכרם לימות המשיח כפול ומכופל שנאמר ה' אלקים בחזק יבא זרעו מושלה לו הנה שכרו אתו וגו', ואומר מי הקדימיני ואשלם תחת כל השמים וגו' לטובתי נשברה רגל פרתי שתהא משכורתי שלמה:

יד. עין אי"ה | ברכות, פרק ט'

שדמ. "אמרי דבי ר"י: מאי דכתיב (משלי ל לג): "כי מיץ חלב יוציא חמאה וגו'" - במי אתה מוצא חמאה של תורה? - במי שמקיא חלב שינק משדי אמו עליה"

רבים הם הפדגוגים המתנשאים להביא דרכים להקל את עול הלימוד, וחושבים שיביאו ברכה לעולם בהקנותם את הידיעות והלימודים התוריים באופן קל, שלא יצטרך האדם להיות עמל בהם. תועלת הדבר אינה אלא מתעה, כי הידיעות לא תימדדנה על פי כמותם כי אם על פי איכותם, על פי עומק ההבנה וחריפות השימוש בהם לכל חפץ. ביותר לימודי התורה, על פי גודל הרושם שפועלים על הלומד, לענין התכונה של המוסר המעשים הטובים ויראת ה' הטהורה. ובזאת יהיה מועיל

רק הלימוד שאינו בא בדרכים קלים ונוחים לקלוט, כי על-ידי היגיעה ועבודה שכלית מתעלה האדם למידות נעלות, ולהיות נוטה אל השכל ואל כל דברי קודש באהבה וחפץ לב, והלימוד פועל עליו להיות כולו נתון ומסור ללימודיו. על-כן תצא מהלמוד שעל-ידי היגיעה

דווקא עומק ההבנה והידיעה הברורה עם הפעולה הרצויה לעבודת ה' ויראתו וכל טהרת המדות. אבל הלימודים הנכנסים באופן קל, בלא יגיעה ועבודה כבירה, ישארו לעולם שטחיים וקפויים, עומדים מחוץ לנפשו של אדם הפנימית, ופועלים מעט על מעשיו ועל יצרי לבבו. ע"כ חמאה של תורה, הברור והמובחר שבה, העיקרי, המחוויר בעומק רעיון ושום שכל והמרבח אומץ הנפש ביראת ה' ודרכי קודש במי תמצא, רק במי שנתגדל על עבודת התורה בעמל, וקנה אותה בדרכים כבושים שע"י יגיעה ועבודה רבה, שעמדו לו להתרחק מן הילדות וכל געגועיה, לבלתי קנותם בדרך שעשועי ילדים, כ"א מקיא חלב שינק משדי אמו עליה, ע"י רב עמל ויגיעה, יהיה לו המזון הקל והנח למורת רוח. וכמו שיקוף הגדול בהמזון של היונק, עם כל קלות עיכולו ומהירות השגתו, כן יקוץ המתרגל ביגיעה ועבודת עיון, שישמח בזה והוא כל תענוגו ומשוש נפשו, בלימודים הנקנים כולם ע"י דרכים קלים, אבל עם זה הם מחוסרים עומק וכח רושם חזק בנפש.

(מתוך הקדמת הגר"ח לביאור הגר"א על ספרא דצניעותא)

והעולה על כולנה הן הן גבורותיו וגוראותיו כי לא הראה את נפשו עוז רק צעמלו אשר עמל בחכמה וצדעת וצכשרון ואחר רוב יגיעותיו וכאשר חסו עליו מן השמים ונתגלו לו מעינות החכמה רזין דרזין וסתרון דסתרון זו היה אללו מתת חלקים

וזולת זה נפשו לא רלה צם אף כי רלו למסור לו מן השמים צלא שום עמל ויגיעת צשר רזין וסתרון עליונן על ידי מגידים מארי דרזין ושרי התורה לא נשא עיניו לזה עמו היתה וריחקה

כי שמעתי מפיו הקדוש שפעמים רבות השכימו לפתחו כמה מגידים מן השמים צשאלתם וצקשתם שרולים למסור לו רזין דאורייתא צלא שום עמל ולא הטו אזנו אליהם כלל

ואחד מן המגידים הפליר צו מאוד עם כל זה לא הביע אל מראהו הגדול וענה ואמר לו איני רולה שתהיה השגתי צתורתו יצברך שמו על ידי שום אמצעי כלל וכלל רק עיני נשואות לו יצברך שמו, מה שרולה לגלות לי וליתן לי חלקי צתורתו יצברך שמו, צעמלי אשר עמלתי צכל כוחי, והוא יצברך שמו יתן לי חכמה, מפיו ודעת וצבונה. שיתן לי לצ מצין וכליותי יעשו כשתי מעינות, ואדע כי מלאתי חן צעיניו, ואיני רולה אלא ממה צצתוך פיו. וההשגות על ידי מלאכים המגידים ושרי התורה אשר לא עמלתי ולא חכמתי אין לי צזהם חפץ.

ישיבת חרם ביבנה

הדם שנקטס ראשו כשר. א"א כצר הופיע רוח הקודש צצית מדרשנו מכמה שנים והעלנו שהוא פסול כסתם משנתיו (סוכה לצ) ודצרי ר' ערפון שאמר (סוכה לד) אפילו שלשתן קטומים כשרין עיני אחר הוא ולא שנקטס ראשו והכל צרור צצורו ומקום הניחו לי מן השמים.

71. שו"ת חתם סופר | חלק א', סימן ר"ח

והיטב אשר דיבר מעלתו כי מ"ש הראב"ד בהלכות לולב [פ"ח ה"ה] כבר הופיע רודה"ק בבית מדרשינו, וכיצא בזה כמה פעמים, אין רוצה לומר רודה"ק כמו שהיה לדע"ה וחביריו, אבל היינו רוח ה' על עוסקי תורה לשמה אשר זוכים לכון האמת אפילו אם לפי טבע חכמתם ושכלם לא ישיגו ידיהם תושי' כזו מ"מ הקדוש ברוך הוא בחסדו יהיב חכמתא לחכימא לפי שעה. וכזה עתניאל בן קנו לכון האמת ע"י פלפול וק"ו וגו"ש [כתמורה ט"ז ע"א] מה שלא ה"י בטבע חכמתו להשיג זה, ועד"ו אחו"ל פ"ק דב"ב [י"ב ע"א] אעפ"י שניטלה הנבואה מן הנביאים מחכמים לא ניטלה

71. חידושי הרמב"ן | בבא בתרא יב.

הא דלמרי מיום שחרצ צית המקדש אף על פי שנטלה נצואה מן הנציאים מן החכמים לא נעלה פרש"י ז"ל ... ואין דעתי נוחה, אלא הכי קאמר אף על פי שנטלה נצואת הנציאים שהיא המראה והחזון, נצואת החכמים שהיא צדרך החכמה לא נעלה, אלא יודעים האמת צצרות הקדש שצקרבס.

71. חידושי המאירי | בבא בתרא יב.

מה שלא הספיק להם צו הדיקש והצצרא, לפעמים היתה הנצואה מצררת להם כל תעלומה.

71. רמב"ם | הלכות מלכים, פרק י"א, הלכה ד'

אף ישוע הנצרי שדמה שיהיה משיח ונהרג בבית דין, כבר נתנבא בו דניאל שנאמר ובני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונכשלו. וכי יש מכשול גדול מזה. שכל הנביאים דברו שהמשיח גואל ישראל ומושיעם ומקבץ נדחיהם ומחזק מצותן. וזה גרם לאבד ישראל בחרב ולפזר שאריתם ולהשפילם ולהחליף התורה ולהטעות רוב העולם לעבוד אלוה מבלעדי ה'. אבל מחשבות בורא עולם אין כח באדם להשיגם כי לא דרכינו דרכיו ולא מחשבותינו מחשבותיו. וכל הדברים האלו של ישוע הנצרי ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו אינן אלא לישר דרך למלך המשיח ולתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד. שנ' כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד. כיצד. כבר נתמלא העולם כולו מדברי המשיח ומדברי התורה ומדברי המצוות ופשטו דברים אלו באיים רחוקים ובעמים רבים ערלי לב והם נושאים ונותנים בדברים אלו ובמצוות התורה אלו אומרים מצוות אלו אמת היו וכבר בטלו בזמן הזה ולא היו נוהגות לדורות ואלו אומרים דברים נסתרות יש בהם ואינן כפשוטן וכבר בא משיח וגלה נסתריהם. וכשיעמוד המלך המשיח באמת ויצליח וירום וינשא מיד הם כולן חוזרין ויודעים ששקר נחלו אבותיהם ושנביאייהם ואבותיהם הטעום.

אהובי חביבי, שלום וברכה!

מכתבך הגיע לידי. ודברך הגיעו ללבבי. דע לך חביבי כי עצם מכתבך מתנגד הוא לכל התאורים הנמצאים בו. והנני בזה להסביר לך תוכן משפט זה. רעה הולה היא אצלנו שכאשר מתעסקים אנו בצדדי השלימות של גדולינו, הננו מטפלים בסיכום האחרון של מעלתם. מספרים אנו על דרכי השלימות שלהם, בשעה שאנחנו מדלגים על המאבק הפנימי שהתחולל בנפשם. הרושם של שיחתנו על הגדולים מתקבל כאילו יצאו מתחת יד היוצר בקומתם ובצביונם. הכל משוחחים, מתפעלים ומרימים על נס את טהרת הלשון של בעל החפץ-חיים זצ"ל, אבל מי יודע מן כל המלחמות, המאבקים, המכשולים, הנפילות, והנסיגות לאחור שמצא החפץ-חיים בדרך המלחמה שלו עם יצרו הרע, משל אחד מני אלה. ודי לבנון שכמותך לדון מן הפרט אל הכלל. התוצאה מזה היא כשנער בעל רוח, בעל שאיפה, בעל תסיסה מוצא בעצמו מכשולים, נפילות, וירדות הרי הוא דומה בעיניו כבלתי-,"שתול בבית השם". שלפי דמיונות של נער זה להיות שתול בבית השם, פירושו הוא לשבת בשלות הנפש על נאות דשא של מי מנוחות וליהנות מיצרו הטוב כדרך שצדיקים נהנים מזיו השכינה שעטרותיהם בראשיהם במסיבת גן-עדן. ולאידך גיסא, לא להיות מורגז מסערת היצר על דרך הכתוב של "במתים חפשי" ¹.

אבל דע לך, חביבי, ששורש נשמתך הוא לא השלוה של היצר-טוב, אלא דוקא מלחמתו של היצר-טוב. ומכתבך היקר הנלבב מעיד כמאה עדים כי אכן לוחם נאמן אתה בצבאותיו של היצר-טוב. באנגלית אומרים Lose a battle and win the war ². בודאי שהנך נכשל ועומד להיות נכשל, (אין בזה משום פתיחת פה לשטן) ובכמה מערכות תפול שדוד. אבל אני מבטיח לך שלאחר הפסד כל המערכות תצא מן המלחמה כשזר הנצחון על ראשך, והטרף החד מפרפר בין שיניך. Lose battles, but win wars. החכם מכל אדם אמר "שבע יפול צדיק וקם" ³. והטפשים חושבים כי כונתו בדרך רבותא. אע"פ ששבע יפול צדיק מ"מ הוא קם. אבל החכמים יודעים היטב שהכונה היא שמהות הקיימה של הצדיק היא דרך ה"שבע נפילות" שלו. וירא את כל אשר עשה והנה טוב מאד. טוב זה יצר טוב. מאד זה יצר הרע ⁴.

אהובי, הנני לוחץ אותך אל לבבי, ולוחש באזניך, כי אילו היה מכתבך מספר לי על אודות המצוות ומעשים טובים שלך הייתי אומר שקבלתי ממך מכתב טוב. עכשו שמכתבך מספר על דבר ירידות ונפילות ומכשולים, הנני אומר שקבלתי ממך מכתב טוב מאד. רוחך סוערת לקראת השאיפה להיות גדול. בבקשה ממך אל תצייר לעצמך גדולים שהם ויצרם הטוב בבחינת חד-הוא. לעומת זאת צייר בנפשך גדולות של גדולי עולם באותיות של מלחמה נוראה עם כל הנטיות השפלות והנמוכות. ובזמן שהנך מרגיש בקרבך סערת-היצר, דע לך שבוה הנך מתדמה אל הגדולים הרבה יותר מאשר בשעה שאתה נמצא במנוחה שלימה שאתה רוצה בה. דוקא באותם המקומות שהנך מוצא בעצמך הירידות הכי מרובות, דוקא באותם המקומות עומד הנך להיות כלי להצטיינות של כבוד שמים.